WERINON

UITGAVE VAN DE

HISTORISCHE KRING · NEDERHORST DEN BERG

MAART 1997 · NR 25

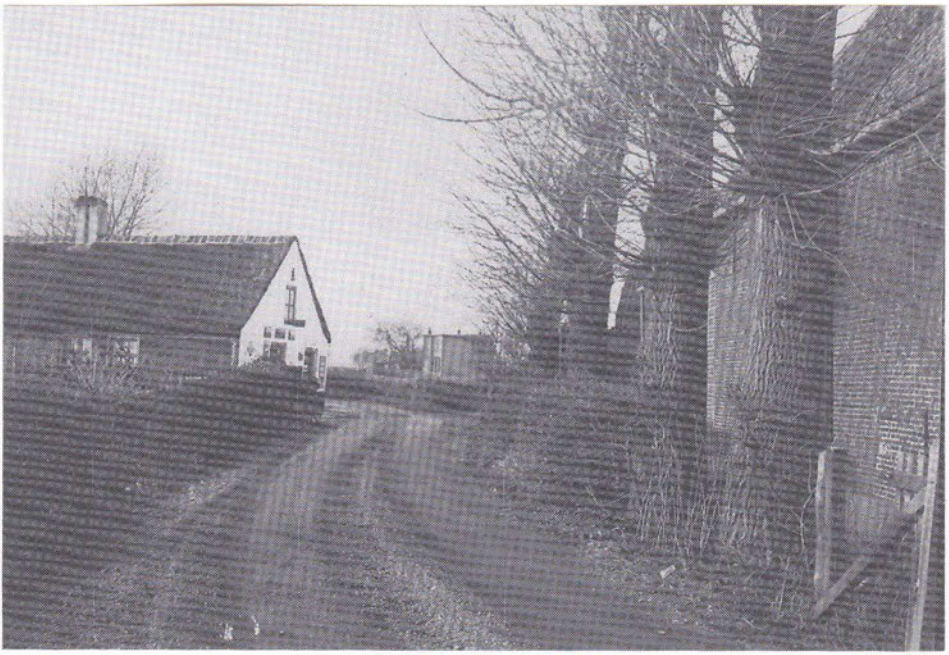

Nederhorst den Berg
Historische Kring

maart 1997, nummer 25

jaargang 7

opgericht: januari 1988

Inhoud:

Pagina

623 - Mededelingen en Berichten

627 - Van de kaart - Ruud Verkaik

628 - De ervaring - Maarten Verhoeven

632 - Uit de krant van weleer - Kees van Huisstede

633 - Nederhorst den Berg zelfstandig (1) - Jan Baar

644 - Barmhartigheid aan de Hinderdam in de eerste helft van de 18e eeuw - Els N.G. van Damme

653 - Via omwegen -Gerard Baar

656 - Index 1996

MEDEDELINGEN EN BERICHTEN

Nr. 25 van Werinon, maart 1997. Hopelijk heeft u in nr. 22 de acceptgirokaart voor het betalen van de contributie aangetroffen. Dan zult u het verschuldigde bedrag ook al wel overgemaakt hebben. De Petersburg-uitgave van de Historische Kring is nog steeds te verkrijgen bij Drogisterij Elysa in de Brugstraat. Voor slechts *f* 10,-- komt u veel te weten over Tsaar Peter de Grote, Petersburg en Nederhorst den Berg.

EXPOSITIE "NEDERHORST DEN BERG IN BEELD"

De werkgroep Exposities is druk bezig met het voorbereiden van deze tentoonstelling in het najaar. Helaas kunnen wij u nog geen exacte data geven. De nadruk zal komen te liggen op het materiaal van de Historische Kring Nederhrorst den Berg. Maar uiteraard zijn uw foto's, dia's, film- en video-opnamen en ander beeldmateriaal zeer welkom om alles nog mooier en overzichtelijker te maken.

FOTO-WEDSTRIJD

In het kader van de Expositie "Nederhorst den Berg in beeld" organiseert de Werkgroep een fotowedstrijd. Het thema is uiteraard Nederhorst den Berg. Alles wat ook maar enigszins een relatie heeft met ons dorp kan in beeld gebracht worden en meedingen naar een prijs. Een vakkundige jury zal de inzendingen beoordelen. Nadere mededelingen volgen in de volgende WERINON.

WERKGROEP OVERMEER
De werkgroep Overmeer is voorzichtig gestart. We hebben alvast wat informatie gevonden in het boek over het kapittel van Sint Marie, dat enige bouwgronden in Overmeer bezat.
Met een paar mensen van wie wij nuttige informatie hopen te krijgen zijn afspraken gemaakt. We willen ook onderzoek doen naar een brouwerij, die vroeger in Overmeer heeft gestaan. Wanneer er mensen zijn, die hier meer over weten, willen we daar graag mee in kontakt komen. Tel.: 253014. Ann.de Lange.

SCHENKINGEN

*Het ontstaan van vaarwegen in het Gooi en de geschiedenis van het Hilversums Kanaal met de schutsluis het Hemeltje en de Hilversumse haven. - J. de Groot.
*Bedrijvenposter Nederhorst den Berg. - J. Klinge.
*Devotieprentje O.L. Vrouw van het H. Hart van de Broederschap te Nederhorst den Berg. - T. Kruiswijk.
*Krantenknipsels en enige documenten - H.v. Paasschen.
Mocht u aandrang voelen het één en ander op te ruimen, overweeg dan wel of het misschien waarde kan hebben voor het nageslacht. Veel gaat door onbedachtzaamheid verloren. Denkt u niet te snel dat wij het al hebben of niet kunnen gebruiken.

LITERATUUR

*Boeren, soldaten en heiligen. Ontginning, krijgsgewoel en kerk tussen Utrecht en 't Gooi. - W. van Schaik, Maartensdijk.
*"Ankeveen, een dorp vol muziek. Geschiedenis van het Ankeveense fanfarekorps De Vriendschapskring en nog enkele andere kleine dorpse dingen meer". - Jan Veenman, Ankeveen.
*"Gids voor Genealogisch onderzoek in Nederland". P.W. v.Wissing e.a. Eur. Bibliotheek Zaltbommel.

JAARVERGADERING

Vrijdag 7 februari jl. vond de Jaarvergadering van onze Historische Kring plaats in de grote zaal van het Spieghelhuys. De agenda kon vlot afgewerkt worden. De verslagen werden zonder meer goedgekeurd, de penningmeester werd decharge verleend en een oproep voor medewerking aan de te starten werkgroep Interviews vond weerklank. De heren Jansen en Verkaik mochten achter de bestuurstafel blijven zitten. Na een half uur kon de voorzitter de vergadering sluiten.
Na de pauze kregen de 60 aanwezigen de film "Achter de schermen" van Evert Boeve te zien. In prachtige beelden en duidelijk commentaar wordt de gang van zaken in en rond de eendenkooi uiteengezet. Een boeiende avond.

ACTIVITEITEN

Dinsdag 8 april a.s: Presentatie "Klederdrachten" door Gerrie Otten uit Huizen.
De Huizer Klederdracht collectie van Gerrie Otten is zeer uitgebreid. Zij verzamelde daarnaast in ruim 30 jaar ook veel kennis over Huizen, de gewoontes en de klederdracht.
Vrijdag 6 juni a.s: Zomerexcursie. Niet, zoals eerder vermeld naar Terra Nova in Vreeland, maar naar Naarden en het Vestingmuseum. Nadere mededelingen volgen.

FIETS- EN WANDELPADENPLAN

De provincie Noord-Holland heeft een ontwerp fiets- en wandenpadenplan voor de Noordelijke Vechtstreek doen samenstellen.
In het plan zijn suggesties voor verbetering en uitbreiding van "groene verbindingen" opgenomen. De paden zijn recreatieve schakels tussen Amsterdam, 't Gooi en de Vechtstreek.
Voor onze gemeente en directe omgeving worden voorgesteld:
- Een fietspad langs de Dammerweg (Weesp) van de Ballastsluis naar de Vechtbrug.
- Een fietspad over de Vechtdijk van de Slotlaan tot de Camping.
- Een fietspad van 't Hemeltje via de Prutpolder en de Radioweg naar het einde van de Horstermeer.
- Een wandelpad via de Hollandse Kade van de Ballastbrug naar molen Hollandia aan de Loodijk, dwars door de Heintjes Rak- en Broekerpolder.
- Een wandelpad over de Ringdijk van de Horstermeer.
- Een wandelpad van de Horstermeer naar Kortenhoef door de Plassen.

Verder wordt geopperd de pontverbinding over het Amsterdam-Rijnkanaal bij Nigtevecht in ere te herstellen, zodat een historische verbinding met Gein en Amstelland hersteld wordt.
Als deze voorstellen gerealiseerd worden, betekent dit een forse uitbreiding van de recreatieve routes in de Noordelijke Vechtstreek.

Fietspad Horstermeerpolder

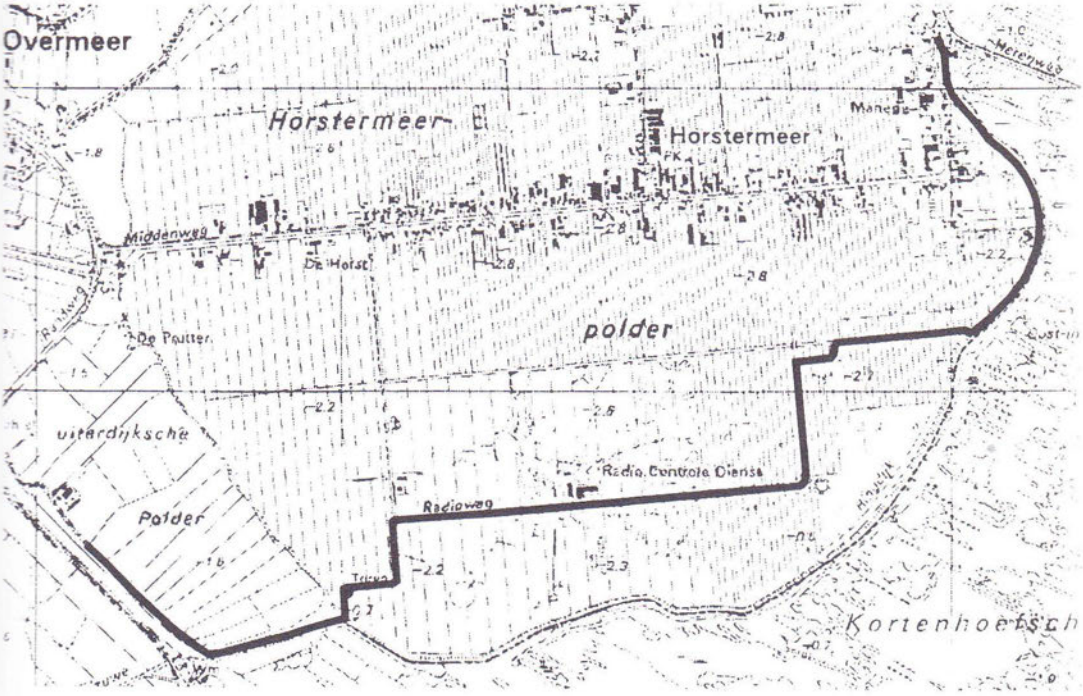

KOPIJ INLEVEREN

Kopij voor het juni-nummer van Werinon graag vóór 18 april 1997 inleveren bij de redactie.

VAN DE KAART

Ruud Verkaik

HINDERDAM
Deze keer een fotokaart van de Hinderdam, een oude buurtschap van omstreeks 1326, gelegen rond een dam in de Vecht.

Veel is er inmiddels over deze buurt geschreven. Mevr. Els N.G. van Damme wijdde enige artikelen aan deze plek in ons tijdschrift (jaargang 2, nr. 6 "Oude huizen aan de Hinderdam").
Echte kaarten van de Hinderdam zijn nooit uitgegeven. Wat er bekend is zijn fotokaarten en op beurzen ziet men ze ook niet.
In het prentenboek van Nederhorst zijn twee fotokaarten te zien en wel op pagina 101. De bovenste foto is genomen vanuit de richting van de Ballastbrug, de foto er onder vanaf het fortwachtershuis, waar eerst de familie Maassen woonde en nu de familie Bos.

Het pand waar het nu over gaat, heeft een lange geschiedenis achter zich en er is weinig aan veranderd, zij het, dat het rieten dak vervangen is door een pannendak. De reclameborden zijn van de voorgevel verdwenen, misschien zijn deze bij een verzamelaar terecht gekomen.
Het voorste gedeelte van het huis heeft dienst gedaan als winkel, eerst gedreven door Griet Schimmel, voor de buurt van toen "tante Griet", later door Jac Snel. De familie Pos heeft er tot ongeveer 1950 gewoond, daarna zijn ze verhuisd naar de Vreelandseweg.
In 1952 kocht de heer Bos het van de R.K. Kerk, het voorste gedeelte was inmiddels onbewoonbaar verklaard en niemand wilde het hebben. In het achterste gedeelte woont op dit moment mevr. Bos met twee dochters.
De muur rechts op de kaart met de bomen er voor, was van de visserswoning van de familie Hagen en is gedeeltelijk afgebroken om plaats te maken voor nieuwbouw.
Laten we hopen, dat het pand van mevr. Bos in de toekomst behouden mag blijven voor de historie van de Hinderdam en niet dezelfde weg op zal gaan als het pand dat er achter heeft gestaan en omstreeks 1929 is gesloopt.

DE ERVARING

Maarten Verhoeven

Gerard Baar vroeg mij onlangs of ik, als "allochtoon", mijn ervaringen met Nederhorst den Berg op papier zou willen zetten.
"Natuurlijk Gerard", zei ik.
Zo'n acht jaar geleden toen ik Gerard leerde kennen, was hij een beetje verstrooid. Niet zo gek als je bedenkt, dat hij op het punt stond om vader te worden. Hij was daar zo mee begaan, het leek wel of hij zelf Joachim moest baren! Tegen zo'n man kan ik geen nee zeggen.
Mijn vrouw en ik zijn in de zomer van 1987 in Nederhorst den Berg komen wonen.
Mari, mij vrouw, zonder e, komt uit Stocholm, Zweden.
Ik kom uit Oerle, gemeente Veldhoven, een wonderschoon dorp midden in de Noordbrabantse Kempen.
Mari en ik hebben elkaar ontmoet in een café in Amsterdam. Na enkele jaren in de hoofdstad gewoond te hebben, zijn we verhuisd naar Nederhorst den Berg. Inmiddels zijn we de trotse ouders van een zoon van bijna 8 en een dochter van bijna 6.
Dit ter introductie. Nu de ervaring. Na 10 jaar Nederhorst den Berg zijn er 10 zaken die zich, ten aanzien van ons dorp, tussen mijn oren genesteld hebben.

1. De integratie

Als "allochtoon", was het zeer eenvouding om te integreren. Als je Kramers' Nederlandse woordenboek er op naslaat, ik hoop dit jaar op mijn (40e) verjaardag een Dikke van Dale te krijgen, dan staat er op pagina 409 bij integreren "tot een geheel maken"/"in een geheel doen opgaan". Dat is nu wat er precies gebeurd is.
Met behoud van eigen karakter en identiteit ben ik niet alleen een Berger, maar voel ik me ook zo.
Ik ben ervan overtuigd dat een Berger die in Oerle gaat wonen het in den beginne veel moeilijker heeft, dan ik had.

Sterker nog, vanaf de eerste dag heb ik het nooit moeilijk gehad. Vanaf de eerste dag voelde ik me in Nederhorst den Berg thuis.

2. **De kern**

Nederhorst den Berg is een mooi dorp, met een mooi plein, een mooi kasteel, een mooi Eiland en een mooie Vecht. Helaas zal ik vermoedelijk nooit de Vecht door het dorp zien kabbelen.
Ik zal het moeten doen met oude ansichtkaarten en boekjes. Waarschijnlijk nooit meer de Vecht live in het centrum van Nederhorst den Berg.
Wat de echte reden voor demping ook is geweest, het blijft een blunder. Nederhorst den Berg zal nooit meer zijn wat het voor mijn tijd was. Iemand kwam met het stupide idee, de rest zat te slapen en weg was de Vecht. Als ik ooit eens de plaatselijke politiek in ga, gaat mijn partij heten DVMT. Voluit: DE VECHT MOET TERUG.
Over politiek gesproken. Laten we hopen, bidden en strijden voor een zelfstandig Nederhorst den Berg, ook in de toekomst. Laten we ook hopen dat Overmeer dan mee strijdt. Soms, heel soms, zijn ze een beetje op zichzelf.
Een eigen kermis, een eigen wielerronde. over zelfstandig gesproken. Straks gaan ze nog campagne voeren voor een zelfstandig Overmeer!
Tot slot. Waarom heeft Nederhorst den Berg nooit alle industrie geconcentreerd rondom de Machineweg?

3. **De plas**

Een diamant. Licht, zuiver en vol schittering. Diep en soms onvoorspelbaar.
Lekker naar het strand in eigen dorp. Lekker zwemmen zonder uren in de file te staan richting Zandvoort. Zeilen om de hoek. Aanleggen en picknicken. Vissen, een borrel en een babbel. Uniek.
Eén ding; kunnen we er niet voor zorgen, dat alleen inwoners van Nederhorst den Berg gebruik mogen maken van onze plas. Waardoor het niet zo druk is op het strand.

Of is dat discriminatie. Ik geloof het wel. Dan maar voor iedereen.

4. **De omgeving**
Het leven in Nederhorst den Berg is ook bijzonder door zijn omgeving. Bossen en plassen. Wandelen en fietsen. Ankeveen en Amsterdam. Naarden Vesting en Muiden. Vreeland en Loenen. Het IJsselmeer en de Noordzee (op een doordeweekse dag!) Allemaal te bereiken in minder dan een half uur.
Door te wonen in Nederhorst den Berg woon je in het meest gevarieerde deel van Nederland.

5. **De verenigingen**
Voetballen, schaatsen, judo, gym, je bedenkt het maar of het kan in Nederhorst den Berg.
Ik voetbal bij SC Nederhorst. Gewoon omdat ik niet goed genoeg ben voor Ajax (opvallend trouwens dat er meer Feyenoord dan Ajax fans in het dorp wonen). Gewoon, omdat Nederhorst een echte voetbalclub is. Gewoon, omdat ik van gewoon houd.
Verder draag ik de schaatsclub een warm hart toe. Goed gedaan. Jammer, dat ik als Brabander nooit een goed schaatser zal worden.

6. **De feesten**
Carnaval, Oranjefeest, zomerspektakel en zomerkinderprogramma. Een Berger komt met het idee, organiseert het en maakt er een succes van.
Carnaval zou ik anders doen. De overige feesten verdienen een 10. Hoewel het Oranjefeest een 9½. De optochtjury moet ideeën jureren, niet vormen. Het beste idee moet winnen, niet degene die er het meeste werk aan heeft gehad. Ideeën zijn schaars, arbeid niet!

7. **De scholen**
Drie scholen in één dorp van ongeveer 5 à 6 duizend inwoners. Ik begrijp best de wensen een eigen "zuil" te

hebben. Maar past dit in deze tijd? Is het niet beter om alle energie en middelen in te zetten om één goede school te runnen?
Ik ben weliswaar zeer tevreden met de school waarop mijn kinderen zitten. Een school, die we niet gekozen hebben uit geloofsovertuiging, maar gewoon omdat een aantal vrienden en kennissen met overtuiging de kwaliteit van die school aanprezen. En dat is waar het om gaat; kwaliteit meer dan om "zuil".
Sorry als dit standpunt u tegen de borst stuit. Gelukkig leven we ook in Nederhorst den Berg in een democratie.

8 De kerken

Eén God, één mens en één kerk?
Waarom drie of twee kerken, hoeveel zijn er eigenlijk in Nederhorst den Berg? Als afvallige katholiek zou ik als ik u was mijn woorden ten aanzien van dit onderwerp niet serieus nemen.
Het blijft me verbazen dat 5 à 6 duizend mensen, levende in één gemeenschap, zichzelf en elkaar in geloofshokjes plaatsen. Het stoort me niet, maar het verbaast me wel.
Daar ik respect heb voor verleden en heden, wil ik me niet al te uitgebreid op het "gladde kerkelijke ijs" begeven. Als ex-buitenstaander viel het me gewoon op, dat Nederhorst den Berg een dorp is met meer kerken dan kroegen.

9. De winkels

Sinds kort een vernieuwde kruidenier, zonder Wasa vezelrijk in het assortiment en helaas ook geen Lätta meer. Mijn vrouw blijft een tikkeltje Zweeds, ondanks de perfecte integratie. Verder een winkel om trots op te zijn. Een kruidenier van deze omvang in een dorp als Nederhorst den Berg is een genot. Zo ook de slager, bakker en groenteman. Nu nog een goede viswinkel. Water genoeg, maar vis ho maar! De paling uit de Plas is bijzonder, laat de "Palingvisser" een viswinkel openen in het dorp. Als het zover is heb ik geen wensen meer.

10. De kroeg

Eigenlijk had ik hiermee moeten beginnen. Want wat is er voor een dorp belangrijker dan een goede kroeg.
Met de komst van het Spieghelhuys is ook dit goed ingevuld. Ik was er om te feesten, om te eten, om te "jammen". Ik was er doordeweeks en in het weekend. Altijd oké. Altijd gezellig. Het enige wat ik er mis is een echte espresso. Maar ja; die drink ik dan maar thuis.

Na 10 jaar Nederhorst den Berg kan ik maar tot één conclusie komen: Nederhorst den Berg is oké.
Veel aardige, bescheiden, serieuze en openhartige mensen, zoals Gerard.
Een mooi dorp, een lekkere plas, een veelzijdige omgeving, een bijzondere gewone voetbalclub, veel activiteiten, fijne winkels en een goede kroeg.
Dat is Nederhorst den Berg. Dat is mijn ervaring.
De ervaring van Maarten Verhoeven.

UIT DE KRANT VAN WELEER

Kees van Huisstede

Algemeen Handelsblad - Nieuwe Amsterdamsche Courant van 9 oktober 1892:

Over Nederhorst den Berg:

Ook de bron van nijverheid die hier eertijds bloeide heeft opgehouden te vloeien. Aan de hoepelbuigerij wordt nog iets gedaan, maar de talrijke beschuitbakkerijen, de kunstazijnmakerij en de houtskoolfabriek hebben plaats gemaakt voor landbouw en veenderij.

Over de Vecht:

Intussen is onze oude betrekking tot de Vecht in de laatste jaren weer versterkt door de waterleiding, hoewel de hoedanigheid

van haar water er niet op vooruit gaat. Sedert de droogmaking van de Horstermeer voeren een paar stoomgemalen het brakke polderwater op de rivier af; terwijl het toenemend aantal stoomblekerijen in de laatsten tijd aan haar oevers opgericht, ook al weinig geschikt is de zuiverheid te bevorderen. De eenmaal zoo naverwante stroomgodin wordt dus, vooral in deze dagen niet ten onrechte, met klimmend wantrouwen aangezien.

NEDERHORST DEN BERG ZELFSTANDIG (1)

Jan Baar

Nederhorst den Berg is al een zeer oud dorp en - voor zover bekend - altijd een zelfstandige gemeente geweest.
In de heel oude tijden heeft de Willibrordkerk op de heuvel een belangrijke rol gespeeld in de ontwikkeling van de wijde omgeving. Onder de naam Werinon was deze vestiging het kerkelijk en bestuurlijk middelpunt van de streek tussen Breukelen en het Almere.
De heerlijkheid Nederhorst speelde uiteraard ook een belangrijke rol in de ontwikkeling van dorp en gemeente.
Later veranderde de situatie. Nederhorst den Berg kwam wat in een uithoek van Holland te liggen op de grens met Utrecht, zonder een vaste oeververbinding over de Vecht.
Dankzij het graven van de Reevaart, een onderdeel van de drukbevaren scheepvaartroute van Amsterdam naar Utrecht en de Rijn, de zng. Keulse Vaart, waren de vervoersmogelijkheden over het water uitstekend. Aan deze ligging ontleende het dorp een zekere welvaart, doordat veel schepen aanmeerden om proviand en scheepsbenodigdheden in te slaan.
De verdere ontwikkeling van het dorp vond plaats langs deze Nieuwe Vecht.

GROOT-NEDERHORST DEN BERG

In 1811 telde Nederhorst den Berg 725 inwoners. Bij Keizerlijk Decreet van 21 okt. 1811 moest de gemeente met Ankeveen (408 inwoners) en Nigtevecht (325 inwoners) per 1 januari 1812 een nieuwe bestuurseenheid vormen met de naam Nederhorst

den Berg, waar ook de zetel van het bestuur was. De gemeente viel onder het Arrondissement Amsterdam in het Departement Zuiderzee. In 1814 werd het vergrote Nederhorst den Berg bij het gebied van de provincie Utrecht gevoegd. Op verzoek van ingezetenen en eigenaren der Heerlijkheden werd de samenvoeging weer ongedaan gemaakt. Met ingang van 1 januari 1818 herkregen de gemeenten weer hun vroegere grenzen.
Per 19 mei 1819 keerden Nederhorst den Berg en Ankeveen weer naar Holland (noordelijk gedeelte) terug.
Al deze kortstondige veranderingen gaven nogal wat bestuurlijke en financiële problemen. Het Bergse gebied van de Nes kwam tengevolge van een administratieve vergissing na veel ambtelijk geschrijf en gekrakeel tenslotte in 1834 bij Vreeland, proivincie Utrecht, terecht.

HET GRIETENIJEN - PLAN

In de jaren voor 1830 ondernam het provinciaal bestuur pogingen kleine gemeenten op te heffen. Nederhorst den Berg werd bij deze plannen niet betrokken, omdat het in die jaren zowat 800 inwoners telde en daarom niet beschouwd werd als een kleine gemeente.
In 1848/1849 was er weer sprake van gemeentelijke herindelingen. Het Grietenijenplan van Minister de Kempenaer voorzag voor Nederhorst den Berg een toekomst in een grote plattelandsgemeente samen met Weesperkarspel, Muiden, Diemen, Watergraafsmeer en Ouder-Amstel.
In een latere versie viel Ouder-Amstel af en werd Ankeveen bij de combinatie -District 24- gevoegd. Door het aftreden van de minister bleven deze ambitieuze plannen, waardoor Holland opgedeeld zou worden in 33 districten (grietenijen of plattelandsgemeenten) en 10 steden, zonder gevolgen.

PLANNEN TOT 1940

Bij verdere provinciale voorstellen tot veranderingen in de gemeentegrenzen in 1852/1861 werd Nederhorst den Berg met rust gelaten. De buurgemeenten Ankeveen, 's-Graveland, en Kortenhoef waren wel bij de plannen betrokken.

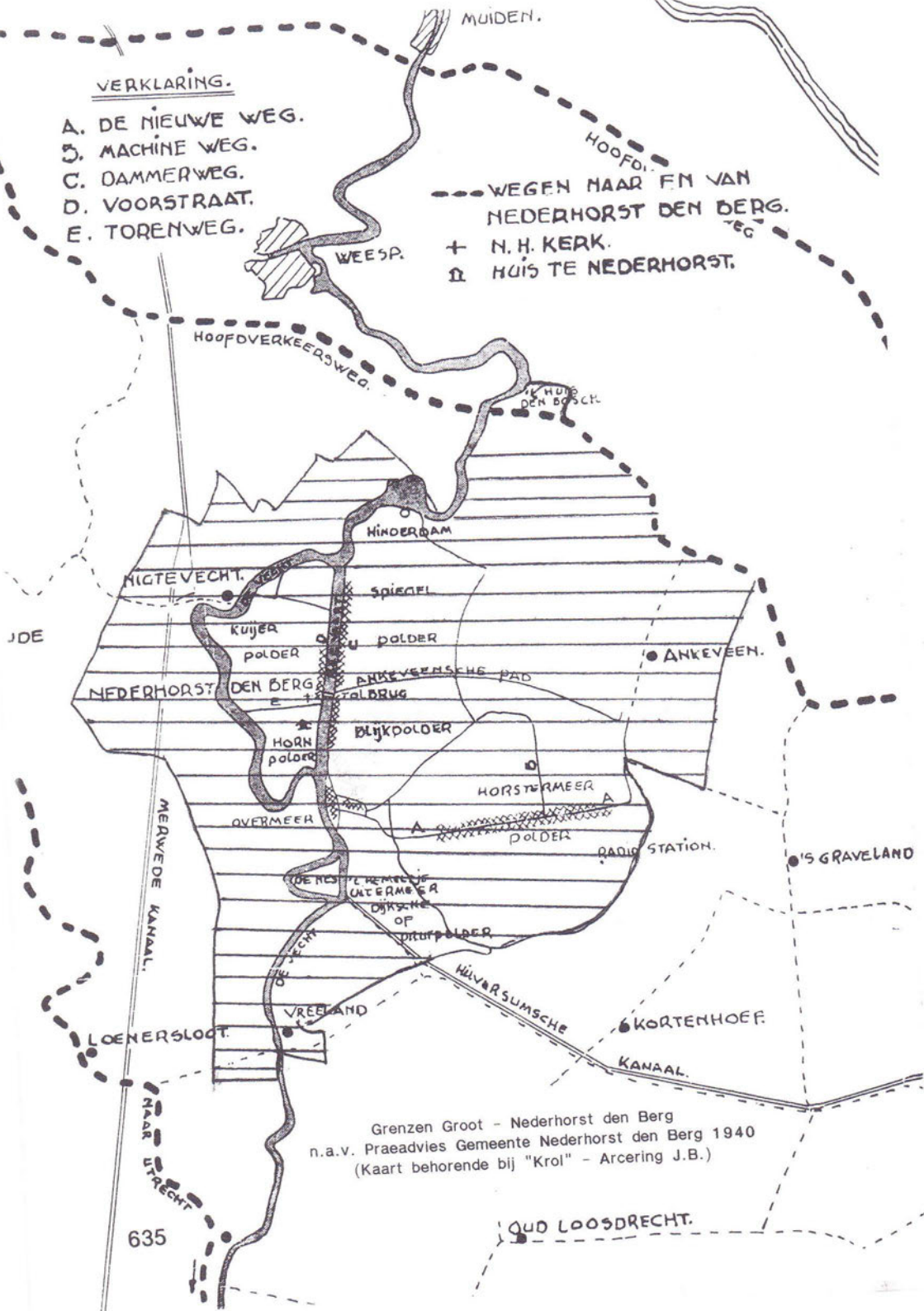

Grenzen Groot - Nederhorst den Berg
n.a.v. Praeadvies Gemeente Nederhorst den Berg 1940
(Kaart behorende bij "Krol" - Arcering J.B.)

In de periode tussen 1862 en 1920 was het stil aan het herindelingsfront.

Vooral in de eerste helft van de 19e eeuw heeft de landsregering de samenvoeging van kleinere gemeenten steeds weer als algemeen probleem aan de Provinciale Besturen in overweging gegeven. Dit bestuur kwam dan met voorstellen, die tenslotte meestal op weinig of niets uitliepen.

Na de Eerste Wereldoorlog verschijnen er weer plannen en laaien de emoties en discussies op. Nu niet zo zeer als het gevolg van een algemeen doelbewust streven naar opheffing van kleinere gemeenten, maar meer voortkomend uit de noodlijdendheid van sommige gemeenten. Zo kaart de gemeenteraad van Kortenhoef een samenvoeging met 's-Graveland aan. Deze gemeente voelt er echter niets voor de problemen van de buurgemeente op te lossen. Het gemeenterapport eindigt met de conclusie: "Het zal na aandachtige lezing .... duidelijk zijn, dat 's-Graveland onder de lasten, uit eene vereeniging voortvloeiende, zal bezwijken". In 1928 wagen enige Kortenhoevers weer een poging om tot samensmelting te komen. Maar weer komt 's-Graveland tot de slotsom, dat samenvoeging, oftewel inlijving, alleen voorgesteld wordt om 's-Graveland voor de kosten te laten opdraaien.
Het resultaat van alle plannen, opwinding, discussie en commotie was nihil. De grenzen in de regio bleven ongewijdigd.

HET PRAE-ADVIES VAN B. & W. OVER DE PLANNEN VAN 1940

In 1940 kwam de Secretaris-Generaal van het Ministerie van Binnenlandse Zaken met nieuwe plannen tot samenvoeging van gemeenten in Noord-Holland. Hij had per 1 augustus uitgebreide bevoegdheden van de Rijkscommissaris aangaande herindeling van gemeenten verkregen. Ook Nederhorst den Berg werd in de schetsen opgenomen. Samen met Ankeveen, Kortenhoef en 's-Graveland zou het een nieuwe gemeente moeten vormen.
De bevolkingsaantallen van de participanten waren in 1940: Nederhorst den Berg 2310 inwoners, Kortenhoef 2033, 's-Graveland 1493 en Ankeveen 720.

Burgemeester en wethouders bieden de Gemeenteraad op 9 november 1940 een Praeadvies betreffende het geopperde sa-

menvoegingsvoorstel aan en voegen daar uit eigen initiatief een alternatieve variant aan toe: Samenvoeging van de gemeenten Nederhorst den Berg, Vreeland, Nigtevecht, Ankeveen (ged.) en Weesperkarspel (ged).
Het rapport werd opgesteld door secretaris J. Krol. Hij geeft op gedegen en duidelijke wijze inzicht in de problematiek. Bovendien laat hij de verworvenheden en mogelijkheden van de gemeente goed uitkomen. Uit het geschrift spreekt verder een weldadig aandoende zelfverzekerdheid. Het laat geen twijfel bestaan over de positie van Nederhorst den Berg in een eventueel in het leven te roepen geheel van mogelijk levenskrachtiger bestuurseenheden: Het dorp aan Reevaart en Vecht zal geen ondergeschikte rol toebedeeld mogen worden, in welke combinatie dan ook.

NEDERHORST DEN BERG - HOOFDPLAATS

Op de vraag van Gedeputeerde Staten welke gemeente hoofdplaats van het gecombineerde gebied moet worden stellen burgemeester en wethouders zonder meer, dat Nederhorst den Berg hiervoor in aanmerking moet komen, als de plannen, ondanks de vele genoemde bezwaren, onverhoopt doorgaan. Zij hebben hiervoor meerdere argumenten:

- Nederhorst den Berg heeft de meeste inwoners.
- De gemeente heeft de meeste uitbreidingsmogelijkheden. In de Horstermeer wordt in het kader van het Werkverruimingsobject 200 HA cultuurgrond ontwikkeld.
- Het gemeentehuuis is na de ingebruikname in 1935 modern ingericht en groot genoeg.
- Het centrale punt van de nieuwe gemeente ligt in Nederhorst den Berg, in de Horstermeer.

Ankeveen is te klein en heeft geen gemeentehuis. Kortenhoef heeft geen gemeentekom en een te klein gemeentehuis. 's-Graveland heeft geen gemeentekom en geen uitbreidingsmogelijkheden. Ook het gemeentehuis voldoet niet aan de eisen. De buitenplaatsen zullen in de toekomst leeg komen te staan. 's-Graveland hoort eigenlijk meer bij Hilversum, vinden de Bergse bestuurders.

BEZWAREN TEGEN DE SAMENVOEGINGSPLANNEN

Allereerst stellen burgemeester en wethouders, dat zij zich in het algemeen wel kunnen verenigen met de herindelingsplannen, "mits rekening wordt gehouden met bijzondere plaatselijke toestanden en omstandigheden en de ligging en structuur van de samen te voegen gemeenten .... De gemeentelijke gebiedsindeeling ware echter zoo te kiezen, dat gemeenten, welke nagenoeg dezelfde belangen gemeen hebben worden samengevoegd".
Na een beknopte geschiedenis van de gemeente in Paragraaf 1, worden in Paragraaf 2 de bezwaren tegen de samenvoeging van Nederhorst den Berg, Ankeveen, Kortenhoef en 's-Graveland uitgebreid uiteengezet:

- Karakter en geaardheid van de bevolking van de Vechtgemeente Nederhorst den Berg verschilt aanmerkelijk met die van de Gooirandgemeenten. Een nieuwe vierdorpengemeente zal bestaan uit "heterogene deelen, die zich niet gemakkelijk zullen vereenigen en tusschen welke tegenstellingen aan den dag zullen treden".
- De verkeersverbindingen zijn niet logisch. Nederhorst den Berg is meer aangewezen op Amsterdam en Utrecht, Kortenhoef en 's-Graveland op 't Gooi. Er is geen openbaar vervoer tussen de dorpen. In de nieuwe gemeente zal geen dorpskern zijn. Het centrale punt zal komen te liggen in de Horstermeer. De afstand van de brug in Den Berg tot de centra van Kortenhoef en 's-Graveland bedraagt zo'n 10 KM. De inwoners van Nederhorst den Berg ondervinden nu aan den lijve, dat die afstand een bezwaar is. Voor het bezoeken van het Distributiekantoor moeten zij steeds de tocht naar 's-Graveland ondernemen. "Wij zijn van gevoelen, dat de beteekenis van het gemeentewezen er niet mede gediend zal zijn, als de uitgestrektheid te groot wordt", is de mening van burgemeester en wethouders.
- De bebouwing van Nederhorst den Berg sluit totaal niet aan bij de rest van het gebied. Ook in de toekomst zal wel nimmer aansluiting verkregen kunnen worden.
- Bij samenvoeging zal in de naaste toekomst geen sprake zijn van bezuinigingen door de aanstelling van "nieuwe bekwame secretarie-ambtenaren", verhoging van de jaarwedden en uitkering van wachtgelden.

- De bevolking van Nederhorst den Berg is in grote meerderheid gekant tegen samenvoeging met 's-Graveland en Kortenhoef.

NIET MET NEDERHORST DEN BERG

In Ankeveen, 's-Graveland en Kortenhoef ziet men Nederhorst den Berg helemaal niet zitten. Samenvoeging zal niet leiden tot het scheppen van een levenskrachtige eenheid.
Burgemeester en wethouders van 's-Graveland vinden dat Nederhorst den Berg niet bij de andere drie hoort: "Het denken hieraan doet ons huiveren". De noodlijdende Vechtgemeente zou "een bedreiging voor de buitens" zijn en 's-Graveland zou aan "bekoorlijkheid" kunnen verliezen. De zelfstandigheid van de gemeente komt op de eerste plaats.
Nederhorst den Berg moet maar samengaan met Vreeland en Nigtevecht als samenvoeging noodzakelijk is.
Ook Kortenhoef wijst Nederhorst den Berg af. Er is dan geen centraal punt van waaruit de gemeente bestuurd kan worden. Nederhorst den Berg komt in een uithoek te liggen en veel gemeentelijke diensten (secretarie, luchtbescherming, brandweer) zullen daar toch apart georganiseerd moeten worden.
Ankeveen ziet eigenlijk alleen maar iets in het eindelijk samengaan van de gemeente Ankeveen en Hollands-Ankeveen (gemeente Weesperkarspel).
Als het moet is vereniging met Kortenhoef en 's-Graveland een mogelijkheid. Burgemeester en wethouders spreken in hun advies een veto uit ten aanzien van de derde mogelijkheid. In geen geval geheel of gedeeltelijk samenvoegen met Nederhorst den Berg. De twee gemeenten hebben niet de minste gemeenschappelijke belangen. Ankeveners zouden ongeveer 8 KM moeten afleggen om bij het gemeentehuis in Den Berg te komen en samenvoeging zal niet veel bezuinigingen opleveren. Alle ingezetenen hebben getekend voor een zelfstandig Ankeveen.
De raadsleden van Weesperkarspel tenslotte zien ook niets in

het samenvoegen van een deel van hun gemeente met Nederhorst den Berg.

GEEN VOORSTANDERS

Op zaterdag 2 november 1940 houden de voltallige colleges van burgemeester en wethouders van de vier gemeenten een conferentie op het gemeentehuis aan de Reevaart. De colleges van Nederhorst den Berg, Kortenhoef en 's-Graveland zijn eenstemmig van oordeel, dat samenvoeging van de drie gemeenten op grote moeilijkheden zal stuiten en vele bezwaren met zich meebrengt.
Burgemeester en wethouders van Nigtevecht en Vreeland achten het niet gewenst een bespreking te houden over plannen tot samenvoeging van hun gemeente met Nederhorst den Berg.
In de gemeenteraadsvergadering van 13 november 1940 stelt de voltallige Raad zich achter burgemeester en wethouders: "Het grondig onderzoek van burgemeester en wethouders getuigt van gezonde opvattingen en biedt een ideale oplossing", vindt raadslid Dolman.
Uit een adres van het bestuur der afd. Nederhorst den Berg van de V.V.V. en Behoud van Natuurschoon "de Vechtstreek" blijkt, dat nagenoeg alle meerderjarige ingezetenen zich kunnen vinden in het standpunt van burgemeester en wethouders. Aan gedeputeerde staten zal samenvoeging van Nederhorst den Berg, Vreeland, Nigtevecht, Hollands-Ankeveen (gemeente Weesperkarspel) en Stichts-Ankeveen aanbevolen worden. Tenslotte gaan burgemeester Van Harinxma thoe Slooten en secretaris Krol naar Haarlem voor een bespreking met leden van gedeputeerde staten. Ook deze vinden samenvoeging op grote schaal en op korte termijn niet nodig.

EEN ALTERNATIEF PLAN

In Paragraaf 4 van het Prae-advies maken burgemeester en wethouders van Nederhorst den Berg zich sterk voor de combinatie met Vreeland, Nigtevecht, Ankeveen en Hollands-Ankeveen.
De delen van deze te vormen gemeente sluiten goed op elkaar

NOORDHOLLAND

GEMEENTELIJKE INDELING

1 JAN. 1812 T.E.M. 30 APRIL 1817

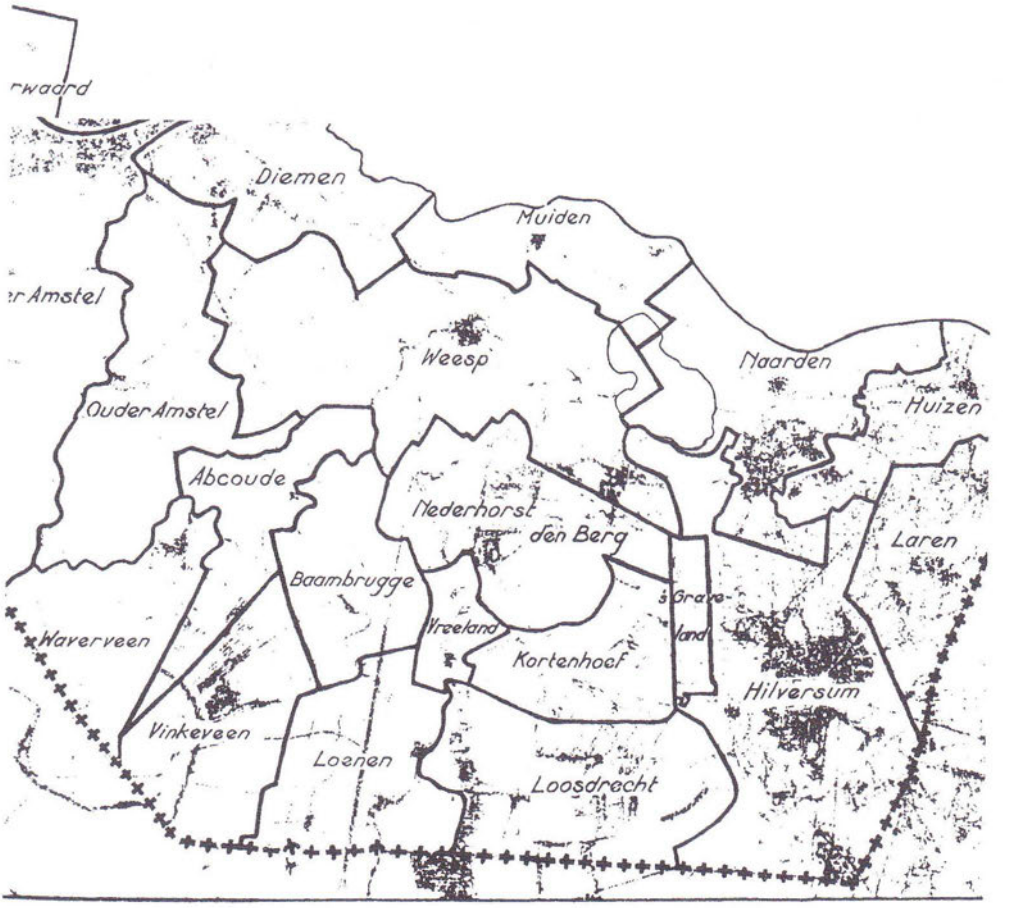

Uit: Rapport der Provincie ter bestudering van de Gem. indeling van N.H. Dl. I 1949.

aan en de structuur vertoont veel overeenkomsten. De onderlinge afstanden zijn niet te groot en er is een grote centraal liggende kern: Nederhorst den Berg.
In economisch opzicht hebben de dorpen nagenoeg dezelfde belangen. Het college ziet ook geen problemen wat betreft "geaardheid en karakter van de bevolkingsgroepen".
Op het terrein van onderwijs, telefoon, postbestelling en kerkelijk leven zijn er allerlei raakvlakken tussen de kernen. Het nieuwe Nederhorst den Berg zal ongeveer 4500 inwoners tellen. Er zal een krachtige gemeenschap van niet al te kleine omvang ontstaan, die in staat zal zijn de haar toebedachte taken goed uit te voeren.

"Het behoeft wel geen betoog, dat chauvinisme en bekrompen dorpspolitiek niet de oorzaak zijn van de door ons hiervoren ontwikkelde plannen. Alleen behartiging van economische en maatschappelijke belangen en het dienen van het algemeen belang zijn ons doel en streven", verklaren burgemeester en wethouders openhartig.
Als het plan doorgaat, zal er een provinciegrenswijziging nodig zijn. Nederhorst den Bertg heeft er geen bezwaar tegen ingedeeld te worden bij Utrecht.

GEEN WIJZIGINGEN

Mede gezien de tijdsomstandigheden kwam er van alle voorstellen en plannen niets terecht.
Na de oorlog wordt over de plannen doorgepraat. De Provinciale Commissie ter bestudering van de gemeentelijke indeling van Noord-Holland doet een onderzoek naar de mogelijkheden.
Op 20 juli 1946 brengt het college van burgemeester en wethouders een aanvullend advies uit. De in 1940 ingenomen standpunten blijven gehandhaafd. Een nieuw argument wordt wel toegevoegd: Het plassengebied van Ankeveen en de Spiegel- en Blijkpolder behoort tot hetzelfde natuurreservaat.
Alleen de grenzen van het gebied van een eventueel nieuw Nederhorst den Berg worden enigszins aangepast in een streven naar zoveel mogelijk natuurlijke en logische grensafbakeningen.

Het Merwedekanaal en de grote wegen zullen als grens moeten dienen.
Ook komt nu een brugverbinding over de Oude Vecht ter sprake. Als Nederhorst den Berg en Nigtevecht in dezelfde gemeente komen te liggen, verdient het alleszins aanbeveling deze korte verbinding tussen de twee kernen te realiseren. Ook de verbinding Nederhorst den Berg - Amsterdam zal hierdoor aanmerkelijk bekort worden.
De commissie ter bestudering van de gemeentelijke herindeling van Noord-Holland stelt in het verslag van 1951, dat Nederhorst den Berg en Nigtevecht samengevoegd kunnen worden tot een Noordhollandse gemeente van 2900 inwoners. Enige grenscorrecties, met name met Weesperkarspel, zullen noodzakelijk zijn.
Ook dit plan zal niet uitgevoerd worden. In 1968 komt deze indelingsvariant weer uitgebreid ter sprake.

Gegevens:

- J. Krol - De geschiedenis van Nederhorst den Berg.
- Rapport der Provinciale Commissie ter bestudering van de Gemeentelijke indeling van Noord-Holland. Tweede deel. Voorstellen der Commissie voor de Vechtstreek en 't Gooi. G.S. van N-H., 1951.
- Historische Kring "In de Gloriosa". De samenvoeging. 1 augustus 1966. W.J. Kozijn - Over twee opzienbarende rapporten van de gemeente 's-Graveland. B.J. v.d. Kolk - Voorgeschiedenis van samenvoeging van Ankeveen met Kortenhoef en 's-Graveland. C.J,. Sanders - Kortenhoef.
- Notulen B. en W. 's-Graveland 1940.
- Gooi- en Eemlander, 14 nov. 1940.
- Gemeente Nederhorst den Berg - Prae-advies betreffende Samenvoeging van de gemeenten. Nov. 1940, aanvulling juli 1946.
- Notulen B. en W. 1940, 1946.
- Gemeente Nederhorst den Berg - Bestuurlijke indeling van Nederland in Bergs perspectief 1996.

BARMHARTIGHEID AAN DE HINDERDAM IN DE EERSTE HELFT VAN DE 18e EEUW

Els N.G. van Damme

In vroeger tijden konden armen en oude mensen geen heil zoeken bij sociale voorzieningen; armoedebestrijding was geen zaak van overheden. De belangrijkste weg die voor hen open stond was de weg naar de kerk. Zoals nog heden ten dage kon de noodlijdende burger een open oor vinden bij de Diaconie. Voor veel oude mensen en voor weduwen was dat ongetwijfeld een oneervolle, maar wel noodzakelijke gang.

Van de Diaconie van de Hervormde Gemeente van Nederhorst den Berg zijn de boeken bewaard gebleven over de periode 1695 tot 1825(1). Wij kunnen er informatie in vinden over een diversiteit aan activiteiten van de Diakonie. De boeken liggen opgeslagen in het Streekarchief voor Gooi en Vechtstreek. Zij bevatten "de Reekeningen van de Ontfang ende Uijtgift der Arm Meesteren in den tijd tot Nederhorst". Elk jaar met Pinksteren werd één der diakenen als "Arm Meester" aangewezen. Hij had voor een jaar de verantwoording voor de armenzorg. Aan het einde van het jaar werden de boeken in het bijzijn van de diakenen, een ouderling en de dominee, gekeurd en gesloten.
Het Diaconieboek begint onder ds. Theodorus Paludanus, die predikant was in Nederhorst den Berg van 8 september 1667 tot zijn overlijden op 14 mei 1709. Hij is geboren in Nederhorst den Berg als zoon van Rutgerus Paludanus, die vóór hem predikant was alhier van 1625 tot zijn emeritaat in 1667(2).
De eerste diaken die in de boeken als armmeester vermeld staat is Jan Thijsz Smit, waarvan wij weten, zoals zijn naam al doet vermoeden, dat hij smid was. Hij verrichtte nu en dan voor de Diaconie enig "ijzerwerk". De tweede was Willem Hendrikszoon Kuijp, die met Pinksteren 1696 werd aangesteld. Willem Kuijp bouwde en bewoonde het huis aan de Hinderdam, dat nu behoort tot één der panden van de gemeente, die op de Monumentenlijst zijn geplaatst: Hinderdam 15. Hij wordt vele malen als schepen van Nederhorst den Berg vermeld en was klaarblijkelijk een meelevende en niet onbemiddeld burger. Hij was bakker en

heeft dit huis als bakkerij in 1694 nieuw gebouwd ongeveer op de plek van een pand dat hij had overgenomen van bakker Hermen Hermensz Naedorp(3). Deze had een zoon: Dirk Naedorp, die schoenmaker was aan de Singel te Amsterdam. Deze Dirk, wiens vader in 1670 was overleden, verkocht dit pand aan Willem H. Kuijp.
Willem Kuijp was getrouwd met Hillegonda Nijssen Verhoef, die blijkens aantekeningen in het Diaconieboek kleding verzorgde voor arme burgers, bijvoorbeeld in 1696 voor Wijntje Adriaans en in 1699 nogmaals.

DE INKOMSTEN VAN DE DIACONIE

De gelden waarmee de diakenen hun werk moesten doen waren afkomstig van de wekelijkse collecten in de kerk, van bijzondere collecten tijdens hoogtijdagen en van nu en dan een liefdegift of een erfenis van één der kerkleden. Ook stonden er op enkele plaatsen in de gemeente bussen, die op gezette tijden werden geleegd.
De opbrengst van de collecten verschilde, net zoals heden, behoorlijk per week. Zij bedroeg in het eerste kwart van de 17e eeuw normaal zo'n ƒ 3-10 (lees 3 gulden 10 stuivers) per zondag. Maar vooral op hoogtijdagen, waaronder ook de zondagen dat er Heilig Avondmaal werd gevierd, werd er goed gegeven, zeker tienmaal het normale, zodat de jaaropbrengst ƒ 500-600 bedroeg. In het tweede kwart van deze eeuw liepen de jaarlijkse opbrengsten geleidelijk op tot ƒ 1000- à ƒ 1200- per jaar.

Een hoogtijdag was ook het afscheid van een predikant en de komst van de nieuwe predikant. Op 1 augustus 1709, ter gelegenheid van de eerste predikatie van ds. Johannes Vos, wordt ƒ 42-10 opgehaald en naderhand wordt er nog ƒ 36-5 gegeven. Ds Vos blijft maar 2 jaar, op 20 september 1711 neemt hij weer afscheid en vertrekt naar Maastricht. De collecte ter gelegenheid van zijn afscheidspredicatie brengt ƒ 35-7 op.
Veel later, op 21 april 1742, wordt ds. Isaac Rijpland in de ochtenddienst bevestigd. De collecte bedraagt ƒ 17-9, in de middagdienst wordt zijn intrede gevierd en brengt de collecte ƒ 22-

Reekeningen

van de

Ontfang en Uytgift

der

Arm Meesteren in der tijd,

tot Wederkorst,

Begonnen met Pinksteren,

1695.

Neffens eenige Memorien, begeerende tot

de Diakonije en Kerke Raad.

op. Een bijzondere dag is ook 11 juni 1749: Dank en Biddag "weegens vrede van 20 Okt. 1748". Er werd ƒ 26-2 gegeven. Het was een tijd van oorlogsdreiging: De Oostenrijkse successieoorlog. Aan die dreiging werd in 1748 met de vrede van Aken een einde gemaakt.

Giften vinden wij niet vaak genoemd. Op 4 oktober 1708 ontving men "ter occasie van bevestigen van den Houwelijcken Staat van den Hr. Arnoldus Hinlopen en Juffr. van Mekeren ƒ 30-2-8 (lees 30 gulden, 2 stuivers en 8 penningen). In februari 1737 gaven Pieter en Flip van Gunst een liefdegift van ƒ 38,- aan de Diaconie. Zij waren broers, die veel met elkaar op hadden. Philippus, die eerder overleed dan Pieter, vermaakte zijn gehele bezit aan zijn broer en Pieter uitte vervolgens de wens in het graf van zijn broer begraven te worden. Pieter van Gunst was schepen van Nederhorst en ouderling in de kerk. Toen Philippus trouwde op 9 januari 1726 staat er: "Ontfangen bij gelegenheit van 't trouwen van Philippus van Gunst ƒ 18-2".
In september 1734 wordt er "Ontfangen bij een Extraordinaire trouw ƒ 6-15". Er wordt niet vermeld, wie er toen trouwden, maar uit de trouwboeken(4) kunnen we opmaken, dat dit het huwelijk van George Six en Margareta van der Meer op 28 september moet zijn geweest. Zij kwamen uit Amsterdam en trouwden alhier.
Een zeer onverwachte en welkome gift kwam binnen op 25 juni 1746. Men ontving van Jacob Dull en Jan Arnoud Orsoy Jansz "als last en procuratie ontvangen van Jan Groen ƒ 91.- ten behoeve van de geref. armen, sijnde penningen als in den jaere 1741 naar Batavia zijn gesonden en in handen geraakt van Jan Groen, maar waarvan de eigenaar onbekend is". Er wordt bijzondere dank uitgesproken aan Jan Groen voor deze aanzienlijke schenking.
De opbrengst van de bussen, waarvan er twee aan de Hinderdam stonden geplaatst, varieerde tussen de ƒ 3- en ƒ 6-. We weten niet in welke frequentie de bussen gelicht werden, want de lichtingen worden niet steeds per lokatie verantwoord. Op 26 juli 1704 bijvoorbeeld werd de bus aan de Hinderdam geleegd en bracht op ƒ 4-19. Op 6 september 1729 bracht de bus bij de

"Schouwt" (waarschijnlijk is dat de pont over de Vecht) aan de Hinderdam *f* 5-8 op en de bus bij Joost Martensz aan de Hinderdam *f* 3-8. Joost Martensz Laagland woonde vanaf 1734 in het oude Vissershuis(5) aan de Hinderdam, dat heden helaas niet meer bestaat (Hinderdam 14). Dat huis werd in 1734 nieuw gebouwd. Klaarblijkelijk woonde hij vóór 1734 ook al op de Hinderdam, maar we weten niet waar.

DE UITGAVEN VAN DE DIAKONIE

Wat er zoal werd uitgegeven door de Diakonie is lang niet steeds te duiden. Er worden veel namen genoemd, bijvoorbeeld van ambachtslieden, die in opdracht van de Diakonie een karwei deden. Zo is er Jan Roelen Timmer, die geld kreeg "weegens een doodkist van 't Lijk van Pieter Willemse Snijder" (15 januari 1699). Op 19 februari krijgen de kinderen van deze Pieter Willemsz *f* 1-7-4 kostgeld. Ook namen van middenstanders die brood en ander voedsel leverden, zoals bakker Willem Hendriksz Kuijp. Wanneer hij is overleden (1732) wordt zijn bakkerij overgenomen door Hendrik Slinckman(3). Deze bakker is Rooms-Katholiek, dus gaat de Diakonie ertoe over bakker Albert Bosch, afkomstig uit eigen gelederen, als broodleverancier te verzoeken. We vinden genoemd de turfkoopman Jacob (Japik) Huijbertsz Sneeuw, die aan de Diakonie turf leverde voor uitdeling aan de armen: op 28 augustus 1719 150 manden voor *f* 22-10. Hij woonde in het huisje van Hans Janssen Pruijs. Misschien was het zijn grootvader Hans Pruijs, die dit huis had laten bouwen met toestemming van de Staten van Utrecht, waarvan een brief bestaat, gedateerd 29 september 1590(6). Hij moest er jaarlijks 5 ponden voor betalen aan de Cameraar van de Hinderdam (d.i. de thesaurier of schatbewaarder vanwege de Staten van Utrecht, belast met het geldelijk beheer van de Hinderdam). In de rechterlijke archieven worden wij iets wijzer over de locatie van dit huisje en kunnen concluderen dat het de voorloper van het huidige Hinderdam 17/19 kan zijn geweest (7, 8). Het huisje bestond uit verschillende delen, waarvan een deel het eigendom van Hans Janssen Pruijs was. In 1665 is door de familie Rietvinck een volgend deel aan hem verkocht(7) en in 1670

krijgt hij het achterhuis in bezit "daer de Vecht baers uijt hangt"(8). Hans Janssen Pruijs raakte klaarblijkelijk in financiële moeilijkheden, want er is een gehele bladzijde in het Diakonieboek gewijd aan een "Memori, raekende het huisje van Hans Janssen Pruijs bij de Hinderdam", luidende:
"Op den 30 October 1713 heeft de diakonij van Nederhorst na het afsterven van Hans Janssen Pruijs en volgens een akkoort bij 's mans leeven gemaekt, zijn huisje en erve gelegen bij den Hinderdam naer zich in eigendom genoomen. In de jaere 1704 en 1705 had de diakonij op dit huisje een reparaetsi verschooten

1704		
17 aug.	aan Jan Thijsse Smit	ƒ 1-8
26 Octob	aan Anthonie Jooste	ƒ 8-12
1705		
12 April	aan Jan Dirkse metselaer	ƒ 16-
17 May	aan Jan Roelen Timmer	ƒ 60-

In het jaer 1713 heeft noch de diakonij de volgende onkosten gehad:

31 Octob	
Aan het zegel voor de koopbrief	ƒ -11
Voor veerthigsten penning, quitantsiën en registreeren	ƒ 3-13
Aan de Drost voor vervallen lasten	ƒ 20-9
Voor transportbrief en verteering	ƒ 1-5
	ƒ 25-18
Somma	ƒ 111-18".

Het huisje vervalt dus aan de Diaconie, maar wordt op 11 augustus 1716 bij monde van ds. Poeraat aan Jacob Huijbertsz verkocht(9).

Bakker Willem Hendriksz Kuijp wordt herhaaldelijk genoemd. In 1700 biedt hij een rekening aan voor brood in opdracht van de armmeester geleverd aan Huijbert Jacobsz (waarschijnlijk de vader van de turfkoopman). Deze Huijbert is jarenlang door de

Diaconie verzorgd geweest. Op 22 november 1704 werd vastgesteld dat "Trijntje Gerritsz vrouw van Huijbert Jacobsz op haar klachten alsoo haar Man en eenige kinderen sieck waren sal haalen van Willem Hendriksz Kuijp ijder weeck 2 gegeeven Brooden te beginnen den 23 nov. tot weederopzegging". Op 20 mei 1705 komt er een rekening van *f* 32- voor geleverd brood aan Huijbert Jacobsz van 26 nov. 1704 tot 27 mei 1705. Deze situatie heeft lang geduurd, want in 1742 overlijdt hij, de Diaconie ontvangt *f* 34-2 van "boelhuijs" (veiling van de inboedel) van Huijbert. De begrafenis levert nog *f* 1-7 op en bij hem thuis werd nog *f* 5-16 gevonden. In 1744 komt er ineens nog een bedrag tevoorschijn van *f* 44-16 "wat hij had staan onder sijn soon Jacob".

Op 17 nov. 1709 krijgt Joosje Karkieck brood voor *f* 32-4. Deze vrouw, ook wel Joosje van de Hinderdam genoemd, komt ook meermalen in het boek voor, tot in 1742. Zij was al vroeg weduwe geworden na het overlijden van Cornelis Rietvinck, alias Kees Karkieck. Op 28 mei 1708 viel de Diaconie een erfenis ten deel van *f* 48- van Aaltje Jaepen, waarbij werd vastgesteld dat dit gehele bedrag was bestemd voor de kinderen van Cornelis Karkieck. Dan volgt elke maand een uitbetaling van *f* 4- (later *f* 5-) aan Joosje. Aan dokter Krook, de arts, werd *f* 0-10 betaald voor een recept voor haar. Zij woonde in haar armoede klandestien op de Hinderdam aan de Lage Weide (de Nigtevechtse kant van de Hinderdam). En daarmee werd zij voor de kerkeraad op zeker moment een ingrijpend probleem. Op 12 augustus 1714 wordt in een lang stuk, met uiterste precisie geformuleerd en in prachtig handschrift het volgende verhaald:

"Acten en handelingen der gezamentlijken Kkraad over het Huisje van Joosje.
12 Aug. 1714 is naer Aanroeping van Godts naeme Kkenraet gehouden en daerin de vergadering van den Predt voorgehouden, hoe aan hem Predt mede beiden den diakonen, door de Gerechtsbode der Plaetse, *was aangezeit ende geduntieert uit naeme van den Hooghwelged: Heer, Godard van*

Tuil van Serooskerken, Heere van Welland, Nederhorst, Etc. Etc. Etc. dat zij luiden binnen den tijt van zes weecken zeker huisje ofte getimmerte aen den Hinderdam op den gront van de Lagenwei, zullen hebben af te breeken ende van den gront te amoveeren, op der protest van alle kosten schade en interessen.

In 11 uitgebreide punten worden de beraadslagingen van de kerkeraad neergelegd en er spreekt grote, doch zeer voorzichtige verontwaardiging uit jegens de heer van Nederhorst en tegelijk bezorgdheid over Joosje, die het lot van dakloze boven het hoofd hangt. De raad wil namens de kerkeraad met twee of drie leden de Heer van Nederhorst bezoeken en "onderrechten", maar men is duidelijk bang en vindt het beter dat de dominee een brief schrijft, die in een aparte vergadering aan de raad moet worden voorgelegd, voordat hij wordt verzonden. Ook dit gebeurt niet. De brief is bijna! geschreven, maar dan komt hen ter ore, dat er inmiddels contact is geweest over deze zaak met de Staten van Utrecht en men besluit af te wachten. De zaak wordt in de doofpot gestopt. Hoe dit is afgelopen, wordt ons niet geopenbaard, maar een oplossing is er wel gevonden. In 1725, zo lezen we, wordt er van Joosje Karkieck ontvangen *f* 7- "weegens het huisje aen den Dam dat verscheenen is over het jaar 1724 tot primo Mai 1725". Veel later, op 30 september 1742, is aan Joosje "siek sijnde 5 st." (stuivers) "meer toegelegt so dat sij nu *f* 1- krijgt". Op 27 Oct. krijgt zij *f* 1-12 voor linnengoed en op 23 mei 1743 wordt haar doodschuld betaald *f* 5-9.

Diverse malen wordt er gezorgd voor een rijglijf, bijvoorbeeld voor Aaltje Jans, ten bedrage van *f* 2-2 en een paar klompen, zoals voor Griet Pieters voor *f* 0-6. Diezelfde Griet Pieters werd van 2 november 1700 voor een jaar uitbesteed bij Claes Claesz om te leren wolspinnen en vervolgens tot 2 mei 1701 bij de majoor van het Fort aan de Hinderdam Cornelis van der Smede. Zij krijgt dan geld voor haar kost, en wol "voor een boeselaar ende een hempt, maar sal t' self moeten spinnen".

Een opzienbarende uitgave lezen we onder 24 mei 1750:
"Nog extra weegens een *Silvere Gesneede Beeker* tot het Nagtmaal (alsoo er maar eene was) bij de Diaconije gekogt, wegende deselve 22 loot 4 Engels-het loot a 30 st. Een Eng. 3 st. maakt volgens quitantiee een Somma van 33 gl 12 st.

NB. om der aangekogte Beeker van de ander te onderscheijden dient, dat deselve ijets hogert en wijder is".

Er waren in die tijd ook buiten de Diaconie om barmhartige mensen, die in uiterste nood een oplossing trachtten te bewerkstelligen. Zo verscheen op 7 maart 1735 voor de Schout in Nederhorst den Berg Johan Winter, wonende aan de Hinderdam in het buitenplaatsje Damvecht(10). Hij verzocht om een "Lootsje of Schuurtje te mogen opslaan aan den Dam of Weg gelegen in de Lage Weijde over den Hinderdam". Deze Jan Winter "medelijden hebbende met zeekere innocente Vrouspersoon in de wandeling genaamt Marritje Kleijn Jan die te vooren t zeederd eenige Jaaren zig in de voorzijde Lageweijde heeft opgehouden, bij nagt en daage in goed en quaad weer, onder eenige Bossen Riet of Stroo, hetselve Vrouspersoon daarin zoude mogen woonen of doen verblijven, om alsoo van de Injurien" (nadelige invloeden) "der Lugt bevrijd te Zijn". Jan Winter krijgt toestemming dit schuurtje op zijn kosten neer te zetten, maar moet weten dat hij hieraan geen enkel recht op eigendom van de grond kan ontlenen en moet beloven alles binnen acht dagen op zijn kosten te zullen afbreken, wanneer dat nodig zal zijn en alles te herstellen zoals het voor de vergunning verlening was geweest"(11). Hoe lang deze toestand heeft geduurd is niet duidelijk, maar misschien heeft een opmerking in het Diaconieboek van 20 mei 1741 ermee te maken. Daar lezen wij, dat voor de "Hut" aan de Hinderdam is uitgetrokken een bedrag van *f* 27-2. En ook op 30 mei 1741 wordt er met Jacob Roos een rekening vereffend voor dekken en werk aan de hut aan de Hinderdam.

Helaas waren er in die tijd ook problemen die ons heden maar al te bekend voorkomen. Op 29 april 1710 moet Willem Kuijp, die

toen weer voor een jaar armmeester was, melden: "des nagts tusschen dinsdag en woensdag is door een listige diefstal en inbreuk in de kerk aan gereede penningen in een sakje getelt leggende in de kist gestolen en vermist hondert en vijftig guldens sesthien stuijvers. Nog uijt het kastje gestolen aan geldt so van de Bediening als dagelijkse Collecten *f* 50-". Willem Kuijp werd niettemin bij het sluiten van de boeken bedankt voor zijn "moeiijte en getrouwe Diensten".

Noten

1. HG Diaconieboek dl. I, Streekarchief voor Gooi en Vechtstreek (SAGV) Hilversum.
2. F.A. van Lieburg: Repertorium van Nederlands Hervormde predikanten tot 1816. Dl. 1: predikanten. Dordrecht 1996.
3. Els N.G. van Damme: Oude huizen aan de Hinderdam. Contactblad Hist. Kring Ned.den Berg 2: 143-152, 1992.
4. DTB Nederhorst den Berg SAGV, Hilversum.
5. Els N.G. van Damme: Het oude vissershuis aan de Hinderdam. Contactblad Hist. Kring Ned.den Berg 4: 323-330, 1994.
6. Brief over de bouw van een herberg d.d. 29 sept. 1590. Staten van Utrecht, Fin. Inst. 1106. Rijksarchief Utrecht (RAU).
7. ORA Nederhorst den Berg 3351: 57. SAGV, Hilversum.
8. ORA Nederhorst den Berg 3351: 106 SAGV, Hilversum.
9. ORA Nederhorst den Berg 3352: 210 SAGV, Hilversum.
10. Els N.G. van Damme: "Het buytenplaatsje Damvecht" aan de Hinderdam. Jaarb. Niftarlake 1992: 22-32.
11. ORA Nederhorst den Berg 3363: 33. SAGV, Hilversum

VIA OMWEGEN

Gerard Baar

In het decembernummer was mijn slotzin: "en het heeft ons geen windeieren gelegd". Voor velerlei uitleg vatbaar. De één zegt dat het de doodsteek was voor een beoogde ontwikkeling van het watertoerisme en een ander spreekt van een regelrechte landschapsmoord.! Zoals u begrijpt heb ik het over de sluiting van de BRUG, het maken van de DAM en de daarop volgende DEMPING van de Reevaart.
Toen de brug definitief op slot ging, werden er aan het begin en het einde van de Reevaart borden geplaatst met de tekst "REEVAART VOOR DOORGAANDE SCHEEPVAART GESLOTEN!" De

één zijn dood is de ander zijn brood, want het schiet mij te binnen, dat ik die borden nog heb moeten schilderen en beletteren met het Lyonse penseel. Men had echter verzuimd deze borden te verlichten en op een donkere avond is een niets vermoedende schipper, die gewend was van de brug gebruik te maken, de Reevaart binnen gevaren. De brug bleef natuurlijk dicht, die kon, doordat er twee grote hangsloten op aangebracht waren, niet meer open en de verbolgen schipper heeft uren zitten modderen om met zijn sleep, achteruitvarend, uit de Reevaart te komen. Er werd wat later een comité opgericht dat eiste, dat de Reevaart weer opengesteld werd en de tol opgeheven zou worden. Vooral de Bergse neringdoenden voelden zich gedupeerd. Als zomers de bootjes aanlegden, betraden de huisvrouwen de wal met lege boodschappentassen en verlieten die weer met volle, volgens een zegsman. Anno 1997 zou dat een gewaagde zin zijn. Inkopende mannen bepalen nu ook voor een deel een wel erg veranderd dorpsbeeld. Een oude inwoner van Den Berg had toen zelfs een strijdlied gemaakt op de wijs van "In naam van Oranje doe open de poort". Niets heeft mogen baten, want niemand van de bestuurders zag brood in de bouw van een nieuwe brug, om van opknappen maar niet te spreken. Dat zou goud kosten en dat besteedde men liever aan andere broodnodige zaken. De enigen, die nog een aantal jaren van de Reevaart gebruik konden maken waren allereerst de omwonenden, hetzij om te vissen of er overtollig huisraad in te dumpen.

Maar ook aankomende watersporttoeristen zoals kinderen of kleine lage scheepjesbezitters en last but not least...de onvolprezen Hollandse marine. Die was door een speling van het lot in Nieuw-Loosdrecht (op de heide) een opleidingscentrum voor rekruten begonnen. Iedere Hollandse jongen die indertijd bij de marine terechtkwam is, gegarandeerd tot 1969, tegen de avond met een sloep van 20 roeiende "Hoop van het Vaderlanders" onder de brug van oude Jan Pouw doorgeroeid. De 21ste opvarende stond onafgebroken de anderen toe te spreken. Tot 10 tellen had hij niet geleerd. Het was altijd: "een...twee GVD". Dat laatste eigenlijk alleen maar als de brave dorpsjeugd van alles naar beneden donderde om die toch al vermoeide jongens te pesten. Voor dag en dauw moesten ze een kilometer of wat marcheren om bij hun sloepen te komen, via veel

omwegen (bijv. op de heenweg de Stille Vecht) naar Muiden roeien en weer terug via ons dorp naar Hilversum of Loosdrecht. Daar wil ik niet over twisten. Wie het haalde werd geschikt bevonden voor strijd op zee of overzee.
Een andere "ongelukkige" was de bezitter van een VW-kevertje. Hij reed op de Slotlaan, raakte in de smalle berm, sloeg over de kop en bleef omgekeerd drijven op....een grote roeiboot die hij net op zijn dak had gebonden om naar elders te vervoeren. Hij werd pas nat bij het omgekeerd uitstappen. Er waren zelfs mensen die durfden te beweren, dat als je niet een keer in de Reevaart gevallen was tijdens je jonge jaren, je geen echte Berger was. Nou moet ik zeggen, dat er wel andere inwijdingsrituelen zijn om echt iets te zijn of te worden. Degenen die zonder de zwemkunst machtig te zijn wel eens in het water terecht zijn gekomen, zijn nog altijd blij, dat ze meestal op het nippertje door doortastende ouderen uit het zelfs smerige water geplukt zijn. Geschiedenis is lang niet alleen romantisch. Ik mag blij zijn, dat ik hier zit te tikken en mee mag maken, zo goed als zeker, dat er weer een pont komt over het Amsterdam-Rijnkanaal bij Nigtevecht. Als we tijd van leven hebben, komt alles weer terug. Maar anders en dat moeten we nemen zo het valt. Met bij de pakken neerzitten en treuren om wat eens was, komen we ook niet verder. Iemand die iets niet weet, weet beter of slechter. Voor een paar duizend mensen is Nederhorst den Berg een nieuwe woonplaats geworden door ontwikkelingen in het verleden, waar een klein deel van de toenmalige bevolking op aan heeft gestuurd. Als de watersportontwikkelaars hadden gewonnen, zouden veel inwoners dag in dag uit vreemde mensen voor hun raam hebben moeten gedogen. Misschien wel een halve of hele zomer dezelfde. Hadden ze zich nog moeten gaan ergeren ook. En berg je dan maar. De huidige ontwikkeling - tot nu toe - is mijns inziens een betere. Het oude, behoudende dorp heeft langzaam kunnen wennen aan nieuwe mensen, die niet konstant voor hun voordeur liggen, er toch bijgekomen zijn en, nu de hausse van verhuizen langzaam afneemt, tot het dorp zullen blijven horen en hun eigen inbreng hebben. Die is anders dan die van "oude" Bergers, maar draagt bij aan de ontwikkeling van Den Berg tot modern dorp met een eeuwenoude historie.

HISTORISCHE KRING NEDERHORST DEN BERG - WERINON

INDEX 1996 NR. 21, NR. Petersburg, een verdwenen buitenplaats NR. 22 EN NR. 23.

Auteur/artikel	nr.	pag.
Bulletin met o.a. jaarverslag 1995, Index 1995	21	538t/m557
Claudette Baar-de Weerd		
Een overzicht van de eigenaren van de buitenplaats Petersburg	P'burg	19
Gerard Baar		
Ter plekke van een andere kant	P'burg	46
Wordt het hele dorp monument?	22	591
Het dorp werd geen monument	23	620
Jan Baar		
Petersburg, een verdwenen buitenplaats	P'burg	2
Het einde van de brug (2)	22	573
Het einde van de brug (3)	23	606
Els N.G. van Damme		
Buitenplaatsen in Nederhorst den Berg in de 17e en 18e eeuw	P'burg	5
F.H. Grobbe		
Christoffel van Brants en het buiten Petersburg	P'burg	30
Kees van Huisstede		
Een leven lang in de Prutmolen	22	590
Anneke de Lange		
Tragedie bij de Hofstede Petersburg	P'burg	46
P. Leupen		
Werinon, Willibrord en Liudger (lezing)	22	578

Jola Meijer
Petersburg: de aanleg naar ontwerp van Simon Schijnvoet — P'burg 34

Karel Scherpenhuijsen
Grafkelders in de Willibrordkerk — 23 618

Jan Slor
Een leerzaam reisje — P'burg 13

Marieke Verheul-van Veen
Het poppenhuis van de Tsaar — P'burg 43

Ruud Verkaik
Van de kaart (Voorstraat) — 22 571
Van de kaart (Middenweg) — 23 604

W.F. Visser
Over Peter de Grote — P'burg 39

Martha van Wichen-Schol
Horstermeer (gedicht) — 23 605

Overzicht van archieven en klappers betreffende Nederhorst den Berg:

Streekarchief voor Gooi & Vechtstreek
adres: Oude Enghweg 23, Hilversum, Postbus 9900, 1201 GM
openingstijden: ma. t/m vr. 13.00-17.00 uur, 's morgens op afspraak
telefoonnummer: 035-6292646

Archieven van:

* betekent dat er een toegang is op het archief in de vorm van een inventaris of plaatsingslijst.

dorpsbestuur, municipaliteit, gemeentebestuur, 1625-1813 *
idem, 1700-1936 *
gemeentebestuur, 1939-c.1968 *
bevolkingsregisters (1830) 1850-1939 (1944) *
burgerlijke stand: geb. 1811-1892, huw. 1811-1912, overl. 1811-1932

oud-rechterlijk archief, 1620-1811 *
notarissen, 1664-1710, 1770-1789 *

Blijkpolder, 1708-1951 *
Broekerpolder, en Heintjesrak- en Broekerpolder, 1762-1950 *
Heintjesrak- en Broekerpolder, -1979
Horn- en Kuijerpolder, 1746-1962 *
Horstermeerpolder, 1612-1980 *
Spiegelpolder, 1779-1979 *
Spiegel- en Blijkpolder, -1979

Ned. Hervormde Gemeente, (1600) 1625-1954 *

DTB's (doop- trouw- en begraafboeken daterend voor 1811) *
doopboeken (hervormd), 1639-1823
dopen rooms-katholiek: tot 1810 behoorden de parochianen tot de statie Ankeveen (geen DTB aanwezig)
trouwboeken (hervormd), 1639-1823
begraafboeken, 1625-1828

Klappers op naam en soort akte van:

Oud-rechterlijk archief (ORA):
3357 deel I (transporten en hypotheken) 1757-1774
3357 deel II (transporten en hypotheken) 1757-1774
3358 (transporten en hypotheken) 1775-1783
3359 (transporten en hypotheken) 1782-1802
3360 (transporten en hypotheken) 1803-1811
3361 deel I (schepenakten) 1577-1655
3361 deel II (schepenakten) 1660-1710
3362, 3363, 3364 (schepenakten) 1722-1773
3365 (schepenakten) 1773-1811

Op de studiezaal bevindt zich de historische bibliotheek. Er wordt naar gestreefd om hierin ook alle (historische) publikaties betreffende Nederhorst den Berg op te nemen.

Afbeelding omslag: Hinderdam, omstreeks 1940
Prentbriefkaarten collectie: Ruud Verkaik